

THE PALIVERSE PROJECT

The Universe of Buddha's Wisdom

Subcommentaries (Tīkā)

The Canon of Discourses - Subcommentaries (Sutta
Piṭaka - Tīkā)

4. The Collection of the Numerical Discourses -
Subcommentaries (4. Aṅguttara Nikāya - Tīkā)

10. Subcommentary on the Book of the Tens (10. Dasakanipāta-
tīkā)

2. The Second Fifty (2. Dutiyapaṇṇāsakaṃ)

PaliVerse

4. The Collection of the Numerical Discourses - Subcommentaries

10. Subcommentary on the Book of the Tens

2. Dutiyapaṇṇāsakam

1. Sacittavaggo

1-10. Sacittasuttādivaṇṇanā

51-60. Dutiyassa paṭhamādīni uttānatthāni. Dasame pittaṃ samuṭṭhānametesanti pittasamuṭṭhānā, pittaṃ paccayāpittahetukāti attho. Semhasamuṭṭhānādīsopi eseṇa nayo. Sannipātikāti tiṇṇampi pittaḍḍhānaṃ kopena samuṭṭhitā. Utupariṇāmajāti visabhāgaṭṭhānā jātā. Jaṅgaladesavāsīnañhi anūpadese vasantānaṃ visabhāgo ca utu uppajjati, anūpadesevāsīnañca jaṅgaladeseti evaṃ parasamuddatīrādivasenapi utuvisabhāgatā uppajjatiyeva. Tato jātāti utupariṇāmajā. Attano pakaticariyānaṃ visayānaṃ visamaṃ kāyapariharaṇavasena jātā visamaparihārājā. Tenāha “aticiraṭṭhānanisajjādīnā visamaparihāreṇa jātā”ti. Ādi-saddena mahābhāravahanasudhākoṭṭhanādīnaṃ saṅgaho. Parassa upakkamato nibbattā opakkamikā. Bāhiraṃ paccayaṃ anapekkhitvā kevalaṃ kammavipākatoṇa jātā kammavipākājā. Tattha purimehi sattahi kāraṇehi uppannā sārīrikā vedanā sakkā paṭibhāhituṃ, kammavipākājānaṃ pana sabbabhesajjānīpi sabbaparittānīpi nālaṃ paṭighātāya.

Sacittasuttādivaṇṇanā niṭṭhitā.

Sacittavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

2. Yamakavaggo

1-7. Avijjāsuttādivaṇṇanā

61-67. Dutiyassa paṭhamādīni uttānatthāni. Sattame naḷakapānaketi evaṃnāmake nigame. Pubbe kira amhākaṃ bodhisatto kapiyoniyaṃ nibbatto mahākāyo kapiṇṇā jātā hutvā anekasatavānarahassaparivuto pabbatapāde vicari, paṇṇāvā kho pana hoti mahāpaṇṇo. So parisaṃ evaṃ ovaḍati, “tātā, imasmiṃ pabbatapāde visaphalāni honti, amanussapariggahitā pokkharāṇikā nāma honti, tumhe pubbe khāditapubbāneva phalāni khādatha, pītapubbāneva pānīyāni pivatha, ettha vo paṭipucchitakiccaṃ natthī”ti. Te apītapubbaṃ disvā sahasāva apivitvā samantā paridhāvitvā mahāsattassa āgamaṇaṃ olokayamānā nisīdiṃsu. Mahāsatto āgantvā “kiṃ, tātā, pānīyaṃ na pivathā”ti āha. Tumhākaṃ āgamaṇaṃ olokemāti. “Sādhū, tātā”ti samantā padaṃ pariyesamāno otiṇṇapadaṃyeva addasa, na uttiṇṇapadaṃ. Adisvā “saparissayā”ti aññāsi. Tāvadeva ca tattha abhinibbattaamanusso udakaṃ dvedhā katvā utṭhāsi - setamukho, nīlakucchi, rattahatthapādo, mahādāṭṭhiko, vantadāṭṭho, virūpo, bībhaccho, udakarakkhaso. So evamāha - “kasmā pānīyaṃ na pivatha, madhuraṃ udakaṃ pivatha, kiṃ tumhe etassa vacanaṃ suṇāthā”ti.

Mahāsatto āha “tvam adhivattho amanusso”ti? Āmāhanti. “Tvam idha otiṇṇe labhasī”ti āha. Āma, tumhe pana sabbe khādissāmīti. Na sakkhissasi yakkhāti. Pāṇīyaṃ pana pivissathāti. Āma, pivissāmāti. Evaṃ sante ekampi vānaraṃ na muñcissanti. “Pāṇīyañca pivissāma, na ca te vasaṃ gamissāmā”ti naḷaṃ āharāpetvā koṭiyaṃ gahetvā dhami. Sabbo ekacchiddo ahosi. Tīre nisīditvāva pāṇīyaṃ pivi. Sesavānarānampi pāṭiyekkaṃ naḷaṃ āharāpetvā dhamitvā adāsi. Sabbe te passantasseva pāṇīyaṃ pivimsu. Vuttampi cetam -

“Disvā padamanuttiṇṇaṃ, disvānotaritaṃ padaṃ;
Naḷena vāriṃ pissāma, neva maṃ tvam vadhissasī”ti.

Tato paṭṭhāya yāva ajjadivasā tasmim ṭhāne naḷā ekacchiddāva honti. Imasmiñhi kappe kappatṭhiyaṃ pāṭihāriyāni nāma cande sasalakkhaṇaṃ, vaṭṭajātake saccakiriyaṭṭhāne aggijālassa āgamanupacchedo, ghaṭikārassa mātāpitūnaṃ vasanaṭṭhāne anovassanaṃ, pokkharaṇiyā tīre naḷānaṃ ekacchiddabhāvoti. Iti sā pokkharaṇī naḷena pāṇīyassa pivitattā “naḷakapānakā”ti nāmaṃ labhi. Aparabhāge taṃ pokkharaṇiṃ nissāya nigamo patiṭṭhāsi, tassapi “naḷakapāna”ntveva nāmaṃ jātaṃ. Taṃ pana sandhāya vuttaṃ “naḷakapāne”ti. Palāsavaneti kiṃsukavane.

Tuṇhībhūtaṃ tuṇhībhūtanti byāpanicchāyaṃ idaṃ āmedītavacānanti dassetuṃ “yaṃ yaṃ disa”ntiādi vuttaṃ. Anuviloketvāti ettha anu-saddo “parī”ti iminā samānatthoti āha “tato tato viloketvā”ti. Kasmā āgilāyati koṭisahassahatthināgānaṃ balaṃ dhārentassāti codakassa adhippāyo. Ācariyo panassa “esa saṅkhārānaṃ sabhāvo, yadidaṃ aniccatā. Ye pana aniccā, te ekanteneva udayavayappaṭipīḷitatāya dukkhā eva. Dukkhasabhāvesu tesu satthukāye dukkhuppattiyā ayaṃ paccayo”ti dassetuṃ “bhagavato”tiādi vuttaṃ. Piṭṭhivāto uppajji, so ca kho pubbekatakamma paccayā. Etthāha “kiṃ pana taṃ kammaṃ, yena aparimāṇakālaṃ sakkaccaṃ upacitavipulapuññasambhāro satthā evarūpaṃ dukkhavipākamanubhavatī”ti? Vuccate - ayameva bhagavā bodhisattabhūto atītajātiyaṃ mallaputto hutvā pāpajanasevī ayonisomanasikārabahulo carati. So ekadivasam nibbuddhe vattamāne ekaṃ mallaputtaṃ gahetvā gāḷhataraṃ nippīḷesi. Tena kammena idāni buddho hutvāpi dukkhamanubhavi. Yathā cetam, evaṃ ciñcamāṇavikādīnamitthīnaṃ yāni bhagavato abbhakkhānādīni dukkhāni, sabbāni pubbekatassa vipākāvasesāni, yāni kammapiḷitkānīti vuccanti. Vuttañhetam apadāne -

“Anotattasarāsanne, ramaṇīye silātale;
Nānāratanaṃ pajjote, nānāgandhavanantare.

“Mahatā bhikkhusaṅghena, pareto lokanāyako;
Āsīno byākarī tattha, pubbakammāni attano.

“Suṇātha bhikkhavo mayhaṃ, yaṃ kammaṃ pakataṃ mayā;
Pilotikassa kammaṃ, buddhattepi vipaccati.

1. “Munāḷi nāmaṃ dhutto, pubbe aññāsu jātisu;
Paccekaṃ buddhaṃ surabhiṃ, abbhācikkhiṃ adūsakaṃ.

“Tena kammavipākena, niraye saṃsariṃ ciraṃ;
Bahū vassasahassāni, dukkhaṃ vedesi vedanaṃ.

- “Tena kammāvasesena, idha pacchimake bhava;
Abbhakkhānaṃ mayā laddhaṃ, sundarikāya kāraṇā.
2. “Sabbābhibhussa buddhassa, nando nāmāsi sāvako;
Taṃ abbhakkhāya niraye, ciraṃ saṃsaritaṃ mayā.
- “Dasa vassasahassāni, niraye saṃsariṃ ciraṃ;
Manussabhāvaṃ laddhāhaṃ, abbhakkhānaṃ bahuṃ labhiṃ.
- “Tena kammāvasesena, ciñcamāṇavikā mamaṃ;
Abbhācikkhi abhūtena, janakāyassa aggato.
3. “Brāhmaṇo sutavā āsiṃ, ahaṃ sakkatapūjito;
Mahāvane pañcasate, mante vācesi māṇave.
- “Tatthāgato isi bhīmo, pañcābhiñño mahiddhiko;
Tañcāhaṃ āgataṃ disvā, abbhācikkhiṃ adūsakaṃ.
- “Tatohaṃ avacaṃ sisse, kāmabhogī ayaṃ isi;
Mayhampi bhāsamānassa, anumodiṃsu māṇavā.
- “Tato māṇavakā sabbe, bhikkhamānaṃ kule kule;
Mahājanassa āhaṃsu, kāmabhogī ayaṃ isi.
- “Tena kammavipākena, pañca bhikkhusatā ime;
Abbhakkhānaṃ labhuṃ sabbe, sundarikāya kāraṇā.
4. “Vemātubhātaraṃ pubbe, dhanahetu haniṃ ahaṃ;
Pakkhipiṃ giriduggasmiṃ, silāya ca apiṃsayiṃ.
- “Tena kammavipākena, devadatto silaṃ khipi;
Aṅguṭṭhaṃ piṃsayī pāde, mama pāsāṇasakkharā.
5. “Purehaṃ dārako hutvā, kīḷamāno mahāpathe;
Paccekabuddhaṃ disvāna, magge sakalikaṃ khipiṃ.
- “Tena kammavipākena, idha pacchimake bhava;
Vadhatthaṃ maṃ devadatto, abhimāre payojayi.
6. “Hatthāroho pure āsiṃ, paccekamunimuttamaṃ;
Piṇḍāya vicarantaṃ taṃ, āsādesiṃ gajenahaṃ.
- “Tena kammavipākena, bhanto nālāgirī gajo;
Giribbaje puravare, dāruṇo samupāgami.
7. “Rājāhaṃ patthivo āsiṃ, sattiya purisaṃ haniṃ;
Tena kammavipākena, niraye paccisaṃ bhusaṃ.
- “Kammuno tassa sesena, idāni sakalaṃ mama;
Pāde chaviṃ pakappesi, na hi kammaṃ vinassati.

8. “Ahaṃ kevaṭṭagāmasmiṃ, ahuṃ kevaṭṭadārako;
Macchake ghātite disvā, janayiṃ somanassakaṃ.

“Tena kammavipākena, sīsadukkhaṃ ahū mama;
Sabbe sakkā ca haññiṃsu, yadā hani viṭaṭṭubho.
9. “Phussassāhaṃ pāvacane, sāvake paribhāsayaṃ;
Yavaṃ khādatha bhuñjatha, mā ca bhuñjatha sālāyo.

“Tena kammavipākena, temāsaṃ khāditāṃ yavaṃ;
Nimantito brāhmaṇena, verañjāyaṃ vasiṃ tadā.
10. “Nibbuddhe vattamānamhi, mallaputtaṃ niheṭṭhayaṃ;
Tena kammavipākena, piṭṭhidukkhaṃ ahū mama.
11. “Tikicchako ahaṃ āsiṃ, seṭṭhiputtaṃ virecayaṃ;
Tena kammavipākena, hoti pakkhandikā mama.
12. “Avacāhaṃ jotipālo, sugataṃ kassapaṃ tadā;
Kuto nu bodhi muṇḍassa, bodhi paramadullabhā.

“Tena kammavipākena, acarīṃ dukkaraṃ bahuṃ;
Chabbassānuruvelāyaṃ, tato bodhimapāpuṇiṃ.

“Nāhaṃ etena maggena, pāpuṇiṃ bodhimuttamaṃ;
Kummaggena gavesissaṃ, pubbakammena vārito.

“Puññaṃ pāparikkhīṇo, sabbasantāpavajjito;
Asoko anupāyāso, nibbāyissamanāsavo.

“Evaṃ jino viyākāsi, bhikkhusaṅghassa aggato;
Sabbābhiññābalappatto, anotatte mahāsare”ti.

Avijjāsuttādivaṇṇanā niṭṭhitā.

9-10. Paṭhamakathāvatthusuttādivaṇṇanā

69-70. Navame duggatito saṃsārato ca niyyāti etenāti niyyānaṃ, saggamaggo, mokkhamaggo ca. Taṃ niyyānaṃ arahati, niyyāne vā niyuttā, niyyānaṃ vā phalabhūtaṃ etissā atthāti niyyānikā. Vacīduccaritasāṃkilesato niyyātīti vā ikārassa rassattaṃ, yakārassa ca kakāraṃ katvā niyyānikā, cetanāya saddhiṃ samphappalāpā veramaṇi. Tappaṭipakkhato aniyyānikā, tassā bhāvo aniyyānikattaṃ, tasmā aniyyānikattā. Tiracchānabhūtanti tirokaraṇabhūtaṃ. Gehassitakathāti gehappaṭisaṃyuttā. Kammatṭhānabhāveti aniccatāpaṭisaṃyuttacatusaccakammattṭhānabhāve.

Saha atthenāti sātthakaṃ, hitappaṭisaṃyuttanti attho. “Surākathā”tipi pāṭhoti āha “surākathanti pāliyaṃ panā”ti. Sā panesā kathā “evarūpā navasurā pītā ratijananī hotī”ti assādasena na vaṭṭati, ādīnavavasena pana “ummattakasaṃvattanikā”tiadinā nayena vaṭṭati. Tenāha “anekavidhaṃ...pe... ādīnavavasena vaṭṭatī”ti. Visikhāti gharasanniveso. Visikhāgahaṇena ca tannivāsino

gahitā “gāmo āgato”tiādīsu viya. Tenevāha “sūrā samatthā”ti ca “saddhā pasannā”ti ca. Kumbhaṭṭhānappadesena kumbhadāsiyo vuttāti āha “kumbhadāsikathā vā”ti.

Rājakathādipurimakathāya, lokakkhāyikādipacchimakathāya vā vinimuttā purimapacchimakathā vimuttā. Uppattiṭṭhitisaṃhārādivasena lokam akkhāyatīti lokakkhāyikā. Asukena nāmāti pajāpatinā brahmunā, issarena vā. Vitaṇḍasallāpakathāti “aṭṭhīnam setattā setoti na vattabbo, pattānam kāḷattā kāḷoti pana vattabbo”ti evamādikā. Ādi-saddena “selapupphalakāni viya jīvidāvirapārayattivissālā natthi, yam yo koci tiriyaṃnā katattā”ti evamādīnam saṅgaho daṭṭhabbo. Sāgaradevenāti sāgaraputtarājūhi. Khatoti etaṃ ekavacanam tehi paccekam khatattā “sāgaradevena khatattā”ti vuttam. Sahamuddā samuddoti vutto. Bhavati vaddhati etenāti bhavo. Bhavābhavā hontīti itibhavābhavakathā. Ettha ca bhavoti sassatam, abhavoti ucchedam. Bhavoti vuddhi, abhavoti hāni. Bhavoti kāmasukham, abhavoti attakilamathoti iti imāya chabbidhāya itibhavābhavakathāya saddhiṃ bāṭṭimsa tiracchānakathā nāma honti. Atha vā pāḷiyam sarūpato anāgatāpi araṇṇapabbatanadīpapakathā itisaddena saṅgaṇhitvā bāṭṭimsa tiracchānakathā vuttā. Dasame natthi vattabham.

Paṭhamakathāvatthusuttādivaṇṇanā niṭṭhitā.

Yamakavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

3. Ākaṅkhavaggo

1-4. Ākaṅkhasuttādivaṇṇanā

71-74. Tatiyassa paṭhame sīlassa anavasesasamādānena akhaṇḍādibhāvāpattiyā ca paripuṇṇasīlā. Samādānato paṭṭhāya avicchindanato sīlasamaṅgino. Ettāvatā kirāti kira-saddo arucisūcanattho. Tenettha ācariyavādassa attano aruccanabhāvaṃ dīpeti. Sampannasīlāti anāmaṭṭhavisesaṃ sāmāññato sīlasaṅkhepena gahitaṃ. Tañca catubbidhanti ācariyatthero “catupārisuddhisīlam uddisitvā”ti āha. Tatthāti catupārisuddhisīle. Jeṭṭhakasīlanti padhānasīlam. Ubhayatthāti uddesaniddese. Idha niddese viya uddeseṃ pātimokkhasaṃvaro bhagavatā vutto “sampannasīlā”ti vuttattāti adhippāyo. Sīlaggaḥaṇaṇhi pāḷiyam pātimokkhasaṃvaravasena āgataṃ. Tenāha “pātimokkhasaṃvaroyevā”tiādi. Tattha avadhāraṇena itaresaṃ tiṇṇam ekadesena pātimokkhantogadhataṃ dīpeti. Tathā hi anolokiyolokane ājīvaḥetu chasikkhāpadavītikkame gilānapaccayassa apaccavekkhitaparibhoge ca āpatti vihitāti. Tīṇīti indriyaṃvarasīlādīni. Sīlanti vuttaṭṭhānam nāma atthīti sīlapariyāyena tesam katthaci sutte gahitaṭṭhānam nāma kiṃ atthi yathā pātimokkhasaṃvaroti ācariyassa sammukhattā appaṭikkhipantova upacārena pucchanto viya vadati. Tenāha “ananujānanto”ti. Chadvārarakkhāmatlakamevāti tassa sallahukabhāvamāha cittādhiṭṭhānamattena paṭipākatikabhāvāpattito. Itaresupi eseṃ nayo. Paccayupattimattakanti phalena hetuṃ dasseti. Uppādanahetukā hi paccayānam uppatti. Idamatthanti idaṃ payoṇam imassa paccayassa paribhuñjanti adhippāyo. Nippariyāyenāti iminā indriyaṃvarādīni tīṇi padhānassa sīlassa parivāravasena pavattiyā pariyāyasīlāni nāmāti dasseti.

Idāni pātimokkhasaṃvarasseva padhānabhāvaṃ byatirekato anvayato ca upamāya vibhāvetuṃ “yassā”tiādimāha. Tattha soti pātimokkhasaṃvaro. Sesānīti indriyasaṃvarādīni. Tasse vāti “sampannasīlā”ti ettha yaṃ sīlaṃ vuttaṃ, tasseva. Sampannapātimokkhāti ettha pātimokkhaggahaṇena vevacanaṃ vatvā taṃ vitthāretvā...pe... ādimāha. Yathā aññatthāpi “idha bhikkhu sīlavā hotī”ti puggalādhiṭṭhānāya desanāya uddiṭṭhaṃ sīlaṃ “pātimokkhasaṃvarasaṃvuto viharatī”ti niddiṭṭhaṃ. Kasmā āradhanti desanāya kāraṇapucchā. Sīlānisaṃsadassanatthanti payojananiddeso. “Sīlānisaṃsadassanattha”nti hi ettha byatirekato yaṃ sīlānisaṃsassa adassanaṃ, taṃ imissā desanāya kāraṇanti kasmā āradhanti? Veneyyānaṃ sīlānisaṃsassa adassanatoti atthato āpanno eva hoti. Tenāha “sacepī”tiādi. Sīlānisaṃsadassanatthanti pana imassa atthaṃ vivarituṃ “tesa”ntiādi vuttaṃ. Ānisaṃsoti udayo. “Sīlavā sīlasampanno kāyassa bhedaṃ paraṃ maraṇā sugatiṃ saggaṃ lokaṃ upapajjati”tiādisu pana vipākaphalampi “ānisaṃso”ti vuttaṃ. Ko visesoti ko phalaviseso. Kā vaḍḍhīti ko abbhudayo. Vijjamānopi guṇo yāthāvato vibhāvito eva abhiruciṃ uppādeti, na avibhāvito, tasmā ekantato ānisaṃsakittanaṃ icchitabbamevāti dassetuṃ “appeva nāmā”tiādimāha.

Piyoti piyāyitabbo. Piyassa nāma dassanaṃ ekantato abhinanditabbaṃ hotīti āha “piyacakkhūhi sampassitabbo”ti. Pītisamuṭṭhānappasannasommarūpapariggahañhi cakkhu “piyacakkhū”ti vuccati. Tesanti sabrahmacārīnaṃ. Manavaḍḍhanakoti pīṭimanassa paribrūhanato uparūpari pīṭicittasseva uppādanako. Garuṭṭhāniyoti garukaraṇassa ṭhānabhūto. Jānaṃ jānātīti ñāṇena jānitabbaṃ jānāti. Yathā vā aññe ajānantāpi jānantā viya pavattanti, na evamayam, ayaṃ pana jānanto eva jānāti. Passaṃ passatīti dassanabhūtena paññācakkhunā passitabbaṃ passati, passanto eva vā passati. Evaṃ sambhāvanīyoti evaṃ viññutāya paṇḍitabhāvena sambhāvetabbo. Sīlesvevassa paripūrakārīti sīlesu paripūrakārī eva bhaveyyāti. Evaṃ uttarapadāvadhāraṇaṃ daṭṭhabbaṃ. Evañhi iminā padena uparisikkhādvayaṃ anivattitameva hoti. Yathā pana sīlesu paripūrakārī nāma hoti, taṃ phalena dassetuṃ “ajjhatta”ntiādi vuttaṃ. Vipassanādhiṭṭhānasamādhisaṃvattanikatāya hi idha sīlassa pāripūrī, na kevalaṃ akhaṇḍādibhāvamattaṃ. Vuttañhetam “yāni kho pana tāni akhaṇḍāni...pe... samādhisaṃvattanikāni”ti. Evañca katvā uparisikkhādvayaṃ sīlassa sambhārabhāvena gahitanti sīlassevettha padhānaggahaṇaṃ siddhaṃ hoti. Sīlānurakkhakā hi cittekaggatāsāṅkhārāpariggahā. Anūnenāti akhaṇḍādibhāvena, kassaci vā ahāpanena upapannena. Ākārenāti karaṇena sampādanena.

Ajjhattanti vā attanoti vā ekaṃ ekatthaṃ, byañjanaṃ nāma. Bhummatthe cetam, “samatha”nti upayogavacanaṃ “anū”ti iminā upasaggena yoge siddhanti āha “attano cittasamathe yutto”ti. Tattha cittasamatheti cittassa samādhāne. Yuttoti aviyutto pasuto. Yo sabbena sabbaṃ jhānabhāvanāya ananuyutto, so taṃ bahi nīharati nāma. Yo ārabhitvā antarā saṅkocaṃ āpajjati, so taṃ vināseti nāma. Yo pana īdiso ahutvā jhānaṃ upasampajja viharati, so anirākatajjhānoti dassento “bahi anīhaṭajjhāno”tiādimāha. Nīharaṇavināsatthañhi idaṃ nirākaraṇaṃ nāma. “Thambhaṃ niraṃkatvā nivātavutti”tiādisu cassa payogo daṭṭhabbo.

Sattavidhāya anupassanāyāti ettha aniccānupassanā, dukkhānupassanā, anattānupassanā, nibbidānupassanā, virāgānupassanā, nirodhānupassanā, paṭinissaggānupassanāti imā sattavidhā anupassanā. Suññāgāragato bhikkhu tattha laddhakāyavivekatāya samathavipassanāvasena cittavivekaṃ paribrūhento yathānusiṭṭhapaṭipattiyā lokaṃ sāsanañca attano visesādhigamaṭṭhānabhūtaṃ

suññāgārāṇca upasobhayamāno guṇavisesādhittānabhāvāpādanena viññūnaṃ atthato taṃ brūhento nāma hotīti vuttaṃ “brūhetā suññāgārāṇa”nti. Tenāha “ettha cā”tiādi. Ekabhūmakādipāsāde kurumānopi pana neva suññāgārānaṃ brūhetāti daṭṭhabbo. Suññāgārāggahaṇena cettha araññarukkhamūlādi sabbaṃ padhānānuyogakkhamaṃ senāsanaṃ gahitanti daṭṭhabbaṃ.

Ettāvatā yathā taṇhāvicaritadesanā paṭhamam taṇhāvasena āradhāpi taṇhāpadaṭṭhānattā mānadiṭṭhīnaṃ mānadiṭṭhiyo osarivā kamena papañcattayadesanā jātā, evamayam desanā paṭhamam adhisīlasikkhāvasena āradhāpi sīlapadaṭṭhānattā samathavipassanānaṃ samathavipassanāyo osarivā kamena sikkhāttayadesanā jātāti veditabbā. Ettha hi “sīlesvevassa paripūrākārī”ti ettāvatā adhisīlasikkhā vuttā, “ajjhataṃ cetosamathamānuyutto anirākatajjhāno”ti ettāvatā adhicitasikkhā, “vipassanāya samannāgato”ti ettāvatā adhipaññāsikkhā. “Brūhetā suññāgārāṇa”nti iminā pana samathavasena suññāgāravaḍḍhane adhicitasikkhā, vipassanāvasena adhipaññāsikkhāti evaṃ dvepi sikkhā saṅgahetvā vuttā. Ettha ca “ajjhataṃ cetosamathamānuyutto anirākatajjhāno”ti imehi padehi sīlānurakkhikā eva cittekaggatā kathitā, “vipassanāyā”ti iminā padena sīlānurakkhiko saṅkhārapariggaho.

Kathaṃ cittekaggatā sīlamanurakkhati? Yassa hi cittekaggatā natthi, so byādhimhi uppanne vihaññati, so byādhivihato vikkhittacitto sīlaṃ vināsetvāpi byādhivūpasamaṃ kattā hoti. Yassa pana cittekaggatā atthi, so taṃ byādhidukkhaṃ vikkhambhetvā samāpattiṃ samāpajjati, samāpannakkhaṇe dukkhaṃ dūragataṃ hoti, balavataraṃ sukhamuppajjati. Evaṃ cittekaggatā sīlamanurakkhati. Kathaṃ saṅkhārapariggaho sīlamanurakkhati? Yassa hi saṅkhārapariggaho natthi, tassa “mama rūpaṃ mama viññāṇa”nti attabhāve balavamamattaṃ hoti, so tathārūpesu dubbhikkhabyādhibhayādīsu sampattesu sīlaṃ nāsetvāpi attabhāvaṃ posetā hoti. Yassa pana saṅkhārapariggaho atthi, tassa attabhāve balavamamattaṃ vā sineho vā na hoti, so tathārūpesu dubbhikkhabyādhibhayādīsu sampattesu saccepissa antāni bahi nikkhamanti, saccepi ussussati visussati, khaṇḍākhaṇḍiko vā hoti satadhāpi saḥassadhāpi, neva sīlaṃ vināsetvā attabhāvaṃ posetā hoti. Evaṃ saṅkhārapariggaho sīlaṃ anurakkhati.

“Brūhetā suññāgārāṇa”nti iminā pana tasseva ubhayassa brūhanā vaḍḍhanā sātaccakiriyā dassitā. Evaṃ bhagavā yasmā “sābrahmacārīnaṃ piyo cassaṃ...pe... bhāvanīyo cā”ti ime cattāro dhamme ākaṅkhamāna natthaññaṃ kiñci kātabbaṃ, aññadatthu sīlādiguṇasamannāgateneva bhavitabbaṃ. Īdiso hi sābrahmacārīnaṃ piyo hoti manāpo garu bhāvanīyo. Vuttampi hetaṃ -

“Sīladassanasampannaṃ, dhammaṭṭhaṃ saccavedinaṃ;
Attano kamma kubbānaṃ, taṃ jano kurute piya”nti.

Tasmā “ākaṅkheyya ce, bhikkhave, bhikkhu sābrahmacārīnaṃ piyo cassaṃ...pe... sīlesvevassa paripūrākārī...pe... suññāgārāṇa”nti vatvā idāni yasmā paccayalābhādiṃ patthayantenapi idameva karaṇīyaṃ, na aññaṃ kiñci, tasmā “ākaṅkheyya ce, bhikkhave, bhikkhu lābhī assa”ntiādimāha. Lābhī assanti lābhāsāya saṃvarasīlaparipūraṇaṃ pāliyaṃ āgataṃ. Kimīdisaṃ bhagavā anujānātīti? Na bhagavā sabhāvena īdisaṃ anujānāti, mahākāruṇikatāya pana puggalajjhāsayena evaṃ vuttanti dassento “na bhagavā”tiādimāha. Tattha ghāsesanaṃ chinnakatho, na vācaṃ payuttaṃ bhaṇeti chinnakatho mūgo viya hutvā

obhāsaparikathānimittaviññattipayuttaṃ ghāsesanaṃ vācaṃ na bhaṇe, na katheyyāti attho. Puggalajjhāsayavasenāti saṅkhepato vuttamatthaṃ vivaranto “yesaṃ hī”tiādīmāha. Raso sabhāvabhūto ānisaṃso rasānisaṃso.

Paccayadānakārāti cīvarādipaccayadānavasena pavattakārā. Mahapphalā mahānisaṃsāti ubhayametaṃ atthato ekaṃ, byañjanaṃeva nānaṃ. “Pañcime, gahapatayo, ānisaṃsā”tiādīsu hi ānisaṃsasaddo phalapariyāyopi hoti. Mahantaṃ vā lokiyasukhaṃ phalanti pasavantīti mahapphalā, mahato lokuttarasukhassa paccayā hontīti mahānisaṃsā. Tenāha “lokiyasukhena phalabhūtenā”tiādi.

Peccabhavaṃ gatāti petūpapattivasena nibbattiṃ upagatā. Te pana yasmā idha katakālakiriyā kālena katajīvitupacchedā honti, tasmā vuttaṃ “kālakatā”ti. Sassusasurā ca tappakkhikā ca sassusasurapakkhikā. Te ñātiyonisambandhena āvāhavivāhasambandhavasena sambaddhā ñātī. Sālohitāti yonisambandhavasena. Ekalohitabaddhāti ekena samānena lohitasambandhena sambaddhā. Pasannacittoti pasannacittako. Kālakato pitā vā mātā vā petayoniyam uppannoti adhikārato viññāyatīti vuttaṃ. Mahānisaṃsameva hotīti tassa tathāsīlasampannattāti adhippāyo.

Ajjhottharītāti madditā. Na ca maṃ aratī saheyyāti maṃ ca aratī na abhibhaveyya na maddeyya na ajjhotthareyya. Uppannanti jātaṃ nibbattaṃ. Sīlādiguṇayutto hi aratīñca ratiñca sahati ajjhottharati, madditvā tiṭṭhati, tasmā īdisamattānaṃ icchantenapi sīlādiguṇayutteneva bhavitabbanti dasseti. Cittutrāso bhāyatīti bhayaṃ, ārammaṇaṃ bhāyati etasmāti bhayaṃ. Taṃ duvidhampi bhayaṃ bheravañca sahati abhibhavatīti bhayabheravasaho. Sīlādiguṇayutto hi bhayabheravaṃ sahati ajjhottharati, madditvā tiṭṭhati ariyakotiṇiyavāsī mahādattatthero viya.

Thero kira maggaṃ paṭipanno aññataraṃ pāsādikaṃ araññaṃ disvā “idhevajja samaṇadhammaṃ katvā gamissāmī”ti maggā okkamma aññatarasmiṃ rukkhamūle saṅghātiṃ paññapetvā pallaṅkaṃ ābhujitvā nisīdi. Rukkhadevatāya dārakā therassa sīlatejena sakabhāvena saṅghātuṃ asakkontā vissaramakaṃsu. Devatāpi sakalarukkhaṃ cālesi. Thero acalova nisīdi. Sā devatā dhūmāyi pajjali. Neva sakkhi theram cāletuṃ. Tato upāsakavaṇṇenāgantvā vanditvā aṭṭhāsi. “Ko eso”ti vuttā “ahaṃ, bhante, tasmīṃ rukkhe adhivatthā devatā”ti avoca. Tvaṃ ete vikāre akāsīti. Āma, bhanteti. “Kasmā”ti ca vuttā āha “tumhākaṃ, bhante, sīlatejena dārakā sakabhāvena saṅghātuṃ asakkontā vissaramakaṃsu, sāhaṃ tumhe palāpetuṃ evamakāsi”nti. Thero āha “atha kasmā ‘idha, bhante, mā vasatha, mayhaṃ aphāsuka’nti paṭikacceva nāvaccāsi, idāni pana mā maṃ kiñci avaca, ‘ariyakotiṇiyamahādatto amanussabhayena gato’ti vacanato lajjāmi, tenāhaṃ idheva vasissaṃ, tvaṃ pana ajjekadivasaṃ yattha katthaci vasāhī”ti. Evaṃ sīlādiguṇayutto bhayabheravasaho hoti, tasmā īdisamattānaṃ icchantenapi sīlādiguṇayutteneva bhavitabbanti dasseti. Dutiyādīni uttānatthāni.

Ākaṅkhasuttādivaṇṇanā niṭṭhitā.

5-10. Migasālāsuttādivaṇṇanā

75-80. Pañcame imassa hi puggalassa sīlavirahitassa paññā sīlaṃ paridhovatīti akhaṇḍādibhāvāpādanena sīlaṃ ādimajjhapariyosānesu paññāya suvisodhitaṃ karoti. Yassa hi abbhantare sīlasaṃvaro natthi, ugghaṭitaññutāya pana cātuppadikagāthāpariyosāne paññāya sīlaṃ dhovitvā saha paṭisambhidāhi arahattaṃ pāpuṇāti, ayaṃ paññāya sīlaṃ dhovati nāma seyyathāpi santatimahāmatto.

Sīlavā pana paññaṃ dhovati. Yassa hi puthujjanassa sīlaṃ saṭṭhāsītivassāni akhaṇḍaṃ hoti, so maraṇakālepi sabbakilese ghātetvā sīlena paññaṃ dhovitvā arahattaṃ gaṇhāti kandasālapariveṇe mahāsaṭṭhivassatthero viya. There kira maraṇamañce nipajjitvā balavavedanāya nitthunante tissamahārājā “theraṃ passissāmī”ti gantvā pariveṇadvāre t̥hito taṃ saddaṃ sutvā pucchi “kassa saddo aya”nti. Therassa nitthunanasaddoti. “Pabbajjāya saṭṭhivassena vedanāpariggahamattampi na kataṃ, idāni na taṃ vandissāmī”ti nivattitvā mahābodhiṃ vandituṃ gato. Tato upaṭṭhākadaharo theraṃ āha “kiṃ no, bhante, lajjāpetha, saddhopi rājā vipaṭṭisārī hutvā ‘na vandissāmī’ti gato”ti. Kasmā, āvusoti? Tumhākaṃ nitthunanasaddaṃ sutvāti. “Tena hi me okāsaṃ karothā”ti vatvā vedanaṃ vikkhambhetvā arahattaṃ patvā daharassa saññaṃ adāsi “gacchāvuso, idāni rājānaṃ amhe vandāpehī”ti. Daharo gantvā “idāni kira theraṃ vandathā”ti āha. Rājā susumārapatitena theraṃ vandanto “nāhaṃ ayyassa arahattaṃ vandāmi, puthujjanabhūmiyaṃ pana t̥hatvā rakkhitasīlameva vandāmī”ti āha. Evaṃ sīlena paññaṃ dhovati nāma. Sesaṃ vuttameva. Chaṭṭhādīsu natthi vattabbaṃ.

Migasālāsuttādivaṇṇanā niṭṭhitā.

Ākaṇkhavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

4. Theravaggo

1-8. Vāhanasuttādivaṇṇanā

81-88. Catutthassa paṭhame vimariyādīkatenāti nimmariyādīkatena. Cetasāti evaṃvidhena cittena viharati. Tattha dve mariyādā kilesamariyādā ca ārammaṇamariyādā ca. Sace hissa rūpādiḥ ārabba rāgādayo uppajjeyyūṃ, kilesamariyādā tena katā bhaveyya. Tesu panassa ekopi na uppannoti kilesamariyādā natthi. Sace panassa rūpādidhamme āvajjentassa ekacce āpāthaṃ nāgaccheyyūṃ, evamassa ārammaṇamariyādā bhaveyya. Te panassa dhamme āvajjentassa āpāthaṃ anāgatadhammo nāma natthīti ārammaṇamariyādāpi natthi. Idha pana kilesamariyādā adhippetāti āha “kilesamariyādaṃ bhinditvā”tiādi. Tatiyādīsu natthi vattabbaṃ.

Vāhanasuttādivaṇṇanā niṭṭhitā.

9-10. Kokālikasuttādivaṇṇanā

89-90. Navame kokālikanāmakā dve bhikkhū. Tato idhādhippetāṃ niddhāretvā dassetuṃ “koyaṃ kokāliko”ti pucchā. Suttassa aṭṭhuppattiṃ dassetuṃ “kasmā ca upasaṅkamī”ti pucchā. Ayaṃ kirātiādi yathākkamaṃ tāsāṃ vissajjanaṃ. Vivekavāsaṃ vasitukāmatā appicchatāya ca mā no kassaci...pe...vasiṃsu. Āghātaṃ uppādesi attano icchāvighātanato. Therā bhikkhusaṅghassa niyyādayiṃsu payuttavācāya akatattā therehi ca adāpitattā. Pubbepi...pe...maññeti iminā therānaṃ kohaṇṇe t̥hitabhāvaṃ āsaṅkati avaṇe vaṇaṃ passanto viya, suparisuddhe ādāsatale jallaṃ ut̥ṭhāpento viya ca.

Aparajjhivāti bhagavato sammukhā “pāpabhikkhū jātā”ti vatvā. Mahāsāvajjadassanattanti mahāsāvajjabhāvadassanattāṃ, ayameva vā pāṭho. Māhevanti mā evamāha, mā evaṃ bhaṇi. Saddhāya ayo uppādo saddhāyo, taṃ

āvahatīti saddhāyikoti āha “saddhāya āgamakaro”ti. Saddhāyikoti vā saddhāya ayitabbo, saddheyyoti attho. Tenāha “saddhātabbavacano vā”ti.

Pīlakā nāma bāhirato paṭṭhāya aṭṭhīni bhindanti, imā pana paṭṭhamameva aṭṭhīni bhinditvā uggatā. Tenāha “aṭṭhīni bhinditvā uggatāhi pīlakāhī”ti.

Taruṇabeluvamattiyoti taruṇabillaphalamattiyo. Visagilitoti khittapaharaṇo. Tañca baḷisaṃ visasamañña loke. Ārakkhadevatānaṃ saddaṃ sutvāti padaṃ ānetvā sambandho.

Brahmaloketi suddhāvāsalohe. Varākoti anuggahavacanametam. Hīnapariyāyoti keci. Piyasīlāti iminā etasmiṃ atthe niruttinayena pesalāti padasiddhīti dasseti.

Kabarakkhīnīti byādhibalena paribhinnavanāṇatāya kabarabhūtāni akkhīni. Yattakanti bhagavato vacanaṃ aññathā karontena yattakaṃ tayā aparaddhaṃ, tassa pamāṇaṃ natthīti attho. Yasmā anāgāmino nāma pahīnakāmacchandabyāpādā honti, tvañca diṭṭhikāmacchandabyāpādavasena idhāgato, tasmā yāvañca te idaṃ aparaddhanti evamettha attho daṭṭhabbo.

Adiṭṭhippattoti appattadiṭṭhiko. Gilitaviso viya visaṃ gilitvā ṭhito viya. Kuṭṭhārisadisā mūlapacchindanaṭṭhena. Uttamattheti arahatte. Khīṇāsavoti vadati sunakkhatto viya acelaṃ korakkhattiyaṃ. Yo aggasāvako viya pasaṃsitabbo khīṇāsavo, taṃ “dussīlo aya”nti vadati. Vicinātīti ācinoti pasavati. Pasaṃsiyanindā tāva sampannaguṇaparidhamśanavasena pavattiyā sāvajjatāya kaṭukavipākā, nindiyappasaṃsā pana kathaṃ tāya samavipākāti? Tattha avijjamānaguṇasamāropanena attano paresaṃca micchāpaṭipattihetubhāvato pasaṃsiyena tassa samabhāvakaraṇato ca. Lokepi hi asūraṃ sūrena samaṃ karonto gārayho hoti, pageva duppaṭipannaṃ suppaṭipannena samaṃ karontoti.

Sakena dhanenāti attano sāpateyyena. Ayaṃ appamattako aparādho diṭṭhadhammikattā sappatikārattā ca tassa. Ayaṃ mahantataro kali katūpacitassa samparāyikattā appatikārattā ca.

Nirabbudoti gaṇanāviseso esoti āha “nirabbudagaṇanāyā”ti, satasahassaṃ nirabbudānanti attho. Yamariyagarahī nirayaṃ upetīti ettha yathāvuttaāyupparamāṇaṃ pākatikavasena ariyūpavādinā vuttanti veditabbaṃ. Aggasāvakānaṃ pana guṇamahantatāya tatopi ativiya mahantataramevāti vadanti.

Atha kho brahmā sahampatīti ko ayaṃ brahmā, kasmā ca pana bhagavantaṃ upasaṅkamtivā etadavocāti? Ayaṃ kassapassa bhagavato sāsane sahako nāma bhikkhu anāgāmī hutvā suddhāvāsesu uppanno, tattha sahampati brahmāti sañjānanti. So panāhaṃ bhagavantaṃ upasaṅkamtivā “padumanirayaṃ kittessāmi, tato bhagavā bhikkhūnaṃ ārocessati, athānusandhikusalā bhikkhū tatthāyupparamāṇaṃ pucchissanti, bhagavā ācikkhanto ariyūpavāde ādīnavaṃ pakāsessati”ti iminā kāraṇena bhagavantaṃ upasaṅkamtivā etadavoca.

Magadharaṭṭhe saṃvohārato māgadhako pattho, tena. Paccitabbatṭhānassāti nirayadukkhena paccitabbappadesassa etaṃ abbudoti nāmaṃ. Vassagaṇanāti ekato paṭṭhāya dasaguṇitaṃ abbudaāyumi tato aparaṃ vīsatiaguṇitaṃ nirabbudādīsu vassagaṇanā veditabbā. Ayañca gaṇanā aparicitānaṃ dukkarāti vuttaṃ “na taṃ sukaraṃ saṅkhātu”nti. Keci pana “tattha tattha paridevanānattena

kammakāraṇanānattenapi imāni nāmāni laddhānī”ti vadanti, apare “sītanarakā ete”ti. Sabbatthāti ababādīsu padumapariyosānesu sabbesu nirayesu. Esa nayoti heṭṭhimato uparimassa vīsatiḡuṇataṃ atidisati. Dasame natthi vattabbaṃ.

Kokālikasuttādivaṇṇanā niṭṭhitā.

Theravaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

5. Upālivaggo

1-4. Kāmabhogīsuttādivaṇṇanā

91-94. Pañcamassa paṭhamādīni uttānatthāni. Catutthe tapanam santapanam kāyassa khedanam tapo, so etassa atthīti tapassī, taṃ tapassiṃ. Yasmā tathābhūto tapanissito, tapo vā tannissito, tasmā āha “tapanissitaka”nti. Lūkhaṃ pharusam sādhusammatācāravirahato na pasādanīyam ājīvati vattatīti lūkhājīvī, taṃ lūkhājīvīṃ. Upakkosatīti uppaṇḍeti, upahasanavasena paribhāsati. Upavadatīti avaññāpubbakaṃ apavadati. Tenāha “hīleti vambhetī”ti.

Kāmabhogīsuttādivaṇṇanā niṭṭhitā.

5. Uttiyasuttavaṇṇanā

95. Pañcame paccante bhavam paccantimaṃ. Pākārassa thirabhāvam uddhamuddham pāpetīti uddhāpaṃ, pākāramūlaṃ. Ādi-saddena pākāradvārabandhaparikhādīnam saṅgaho veditabbo. Paṇḍitadovārikatthāniyam katvā bhagavā attānaṃ dassesīti dassento “ekadvāranti kasmā āhā”ti codanam samutthāpesi. Yassā paññāya vasena puriso paṇḍitoti vuccati, taṃ paṇḍiccanti āha “paṇḍiccena samannāgato”ti. Taṃtaṃitikattabbatāsu chekabhāvo byattabhāvo veyyattiyam. Medhati sammohaṃ himsati vidhamatīti medhā, sā etassa atthīti medhāvī. Ṭhāne ṭhāne uppatti etissā atthīti ṭhānuppattikā, ṭhānaso uppajjanapaññā. Anupariyāyanti etenāti anupariyāyo, so eva pathoti anupariyāyapatho, parito pākārassa anusamyāyanamaggo. Pākārabhāgā sandhātabbā etthāti pākārasandhi, pākārassa phullitappadeso. So pana heṭṭhimantena dvinnampi iṭṭhakānaṃ vigamena evaṃ vuccatīti āha “dvinnam iṭṭhakānaṃ apagatatthāna”nti. Chinnaṭṭhānanti chinnabhinnappadeso, chiddaṭṭhānaṃ vā. Tañhi vivaranti vuccati.

Uttiyasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

6-8. Kokanudasuttādivaṇṇanā

96-98. Chaṭṭhe khandhāpi diṭṭhiṭṭhānaṃ ārammaṇatthēna “rūpaṃ attato samanupassatī”tiādivacanato. Avijjāpi diṭṭhiṭṭhānaṃ upanissayādhivāna pavattanato. Yathāha “assutavā, bhikkhave, puthujjano ariyānaṃ adassāvī ariyadhammassa akovido”tiādi. Phassopi diṭṭhiṭṭhānaṃ. Yathā cāha “tadapi phassapaccayā phussa phussa paṭisaṃvediyantī”ti ca. Saññāpi diṭṭhiṭṭhānaṃ. Vuttañhetam “saññānidānā hi papañcasaṅkhā, pathavito saññatvā”ti ca ādi. Vitakkopi diṭṭhiṭṭhānaṃ. Vuttampi cetam “takkañca diṭṭhīsu pakappayitvā, saccaṃ musāti dvayadhammamañhū”ti, “takkī hoti vīmaṃsī”ti ca ādi. Ayonisomanasikāropi

diṭṭhiṭṭhānaṃ. Tenāha bhagavā - “tassevaṃ ayoniso manasikaroto channaṃ diṭṭhīnaṃ aññatarā diṭṭhi uppajjati, atthi me attāti tassa saccato thetato diṭṭhi uppajjati”tiādi.

Yā diṭṭhīti idāni vuccamānānaṃ aṭṭhārasannaṃ padānaṃ sādharmaṇaṃ mūlapadaṃ. Diṭṭhiyeva diṭṭhigataṃ gūthagataṃ viya, diṭṭhīsu vā gataṃ idaṃ dassanaṃ dvāsaṭṭhidiṭṭhīsu antogadhattātipi diṭṭhigataṃ, diṭṭhiyā vā gataṃ diṭṭhigataṃ. Idañhi “atthi me attā”tiādi diṭṭhiyā gamanamattameva, natthettha attā vā nicco vā kocīti vuttaṃ hoti. Sā cāyaṃ diṭṭhi dunniggamanaṭṭhena gahanaṃ. Duratikkamaṭṭhena sappaṭibhayaṭṭhena ca kantāro dubbhikkhakantāravāḷakantārādayo viya. Sammādiṭṭhiyā vinivijjanaṭṭhena, vilomanāṭṭhena vā visūkaṃ. Kadāci sassatassa, kadāci ucchedassa vā gahaṇato virūpaṃ phanditanti vipphanditaṃ. Bandhanaṭṭhena saṃyojanaṃ. Diṭṭhiyeva anto tudanaṭṭhena dunnīharaṇīyaṭṭhena ca sallanti diṭṭhisallaṃ. Diṭṭhiyeva pīlākaraṇaṭṭhena sambādhoti diṭṭhisambādho. Diṭṭhiyeva mokkhāvaraṇaṭṭhena palibodhoti diṭṭhipalibodho. Diṭṭhiyeva dummocanīyaṭṭhena bandhananti diṭṭhibandhanaṃ. Diṭṭhiyeva duruttaraṇaṭṭhena papātoti diṭṭhipapāto. Diṭṭhiyeva thāmagataṭṭhena anusayoti diṭṭhānusayo. Diṭṭhiyeva attānaṃ santāpetīti diṭṭhisantāpo. Diṭṭhiyeva attānaṃ anudahatīti diṭṭhiparilāho. Diṭṭhiyeva kilesakāyaṃ ganthetīti diṭṭhigantho. Diṭṭhiyeva bhusaṃ ādiyatīti diṭṭhupādānaṃ. Diṭṭhiyeva “sacca”ntiādivasena abhinivisatīti diṭṭhābhiniveso. Diṭṭhiyeva “idaṃ para”nti āmasati, parato vā āmasatīti diṭṭhiparāmāso, samuṭṭhāti etenāti samuṭṭhānaṃ, kāraṇaṃ. Samuṭṭhānassa bhāvo samuṭṭhānaṭṭho, tena samuṭṭhānaṭṭhena, kāraṇabhāvenāti attho. Sattamaṭṭhamesu natthi vattabbaṃ.

Kokanudasuttādivaṇṇanā niṭṭhitā.

9-10. Upālisuttādivaṇṇanā

99-100. Navame ajjhogāhetvā adhippetamatthaṃ sambhavitum sādhetum dukkhāni durabhisambhavāni. Aṭṭhakathāyaṃ pana tattha nivāsoyeva dukkhoti dassetum “sambhavitum dukkhāni dussahānī”ti vuttaṃ. Araññavanapatthānīti araññalakkhaṇappattāni vanasaṇḍāni. Vanapatthasaddo hi saṇḍabhūte rukkhasamūhepi vattatīti araññaggahaṇaṃ. Pavivekanti pakārato, pakārehi vā vivecanaṃ, rūpādiputhuttārammaṇe pakārato gamanādiiriyāpathappakārehi attano kāyassa vivecanaṃ, gacchatopi tiṭṭhatopi nisajjatopi nipajjatopi ekasseva pavatti. Teneva hi vivecetabbānaṃ vivecanākārassa ca bhedato bahuviddhattā te ekattena gahetvā “paviveka”nti ekavacanena vuttaṃ. Dukkaraṃ pavivekanti vā pavivekaṃ kattuṃ na sukhanti attho. Ekībhāveti ekattabhāve. Dvayaṃdvayārāmoti dvinnaṃ dvinnaṃ bhāvābhīrato. Haranti viyāti saṃharanti viya vighātuppādanena. Tenāha “ghasanti viyā”ti. Bhayasantāsuppādanena khāditum āgatā yakkharakkhasapisācādayo viyāti adhippāyo. Īdisassāti aladdhasamādhino. Tiṇapaṇṇamigādisaddehīti vāteritānaṃ tiṇapaṇṇādīnaṃ migapakkhīdīnañca bhīsanakehi bheravehi saddehi. Vividhehi ca aññehi khāṇuādīhi yakkhādīkārehi upaṭṭhitehi bhīsanakehi. Ghaṭena kīlā ghaṭikāti eke. Dasamaṃ uttānameva.

Upālisuttādivaṇṇanā niṭṭhitā.

Upālivaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

Dutiyapaṇṇāsakaṃ niṭṭhitaṃ.

ABOUT THIS TRANSLATION

This translation is part of the PaliVerse Project - the first complete, unified English translation of the Pāli Canon together with its Commentaries (Aṭṭhakathā) and Subcommentaries (Tīkā), accompanied by interactive study tools. PaliVerse is an ongoing project. The AI translations are continuously improved through experts' revisions and feedback. This text is the latest translation as of the date of download.

PDF Creation Date: 14 September 2026

HOW TO CITE

PaliVerse (2026). Subcommentaries. The Canon of Discourses - Subcommentaries. 4. The Collection of the Numerical Discourses - Subcommentaries. 10. Subcommentary on the Book of the Tens. 2. The Second Fifty Retrieved from paliverse.org

© 2026 The PaliVerse Project · All Rights Reserved
Centre for Study and Practice of Theravāda Buddhism
Civic Non-Profit Company registered in Greece
This PDF may be freely distributed for study and practice.

PaliVerse.org